

Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis

Studia ad Bibliothecarum Scientiam Pertinentia 16 (2018)

ISSN 2081-1861

DOI 10.24917/20811861.16.26

Sabina Kwiecień, Beata Langer

Międzynarodowa Konferencja Naukowa „Tożsamość – Niepodległość – Media” – Rola mediów w kształtowaniu i umacnianiu tożsamości narodowej oraz budowie państw Europy Środkowo-Wschodniej w latach 1918–2018 (Kraków, 15–16 listopada 2018 roku)

W dniach 15 i 16 listopada 2018 roku w murach Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie odbyła się międzynarodowa konferencja „«Tożsamość – Niepodległość – Media». Rola mediów w kształtowaniu i umacnianiu tożsamości narodowej oraz budowie państw Europy Środkowo-Wschodniej w latach 1918–2018”. Organizatorem konferencji był Instytut Nauk o Informacji UP. Okazją do spotkania naukowego było 100-lecie niepodległości, obchodzone przez kraje Europy Środkowo-Wschodniej. Celem konferencji była refleksja i dyskusja nad rolą mediów oraz bibliotek w budowie i umacnianiu tożsamości narodów Europy Środkowo-Wschodniej w perspektywie roku jubileuszowego 2018¹.

Wśród zagadnień szczegółowych konferencji zaproponowanych przez organizatora znalazły się następujące tematy: narodowy rynek książki i prasy – instytucje, obiegi, uczestnicy oraz jego rola w ruchach niepodległościowych; wkład i rola instytucji oraz pracowników mediów i bibliotek w budowie niepodległych państw; uczestnictwo w kulturze, edukacja, czytelnictwo i ich znaczenie w umacnianiu tożsamości i budowie państwa; symbolika, ikonografia; święta, obchody, rocznice; autorytety, elity, propaganda; wolność słowa – racja stanu – bezpieczeństwo. W komitecie naukowym i organizacyjnym konferencji znaleźli się: prof. PhDr. Jiří Trávníček, MA, dr hab. Grażyna Wrona, prof. UP, dr hab. Grzegorz Nieć, prof. UP, dr hab. Michał Rogoż, prof. UP, dr Sabina Kwiecień, dr Beata Langer, dr Iwona Pietrzekiewicz oraz dr Ewa Wójcik.

Spotkanie zgromadziło kilkunastu uczestników, wśród których znaleźli się bibliolodzy, prasoznawcy, literaturoznawcy, historycy z ośrodków krajowych

¹ Instytut Nauk o Informacji: <https://inoi.up.krakow.pl/o-nas/badania-naukowe/konferencje/miedzynarodowa-konferencja-tozsamosc-niepodleglosc-media/> [dostęp: 30.11.2018].

i zagranicznych. Wśród przedstawicieli instytucji zagranicznych znalazły się następujące placówki: Białoruski Państwowy Uniwersytet Kultury i Sztuki, Institute of Czech Literature of the CAS, Národní knihovna České republiky, Uniwersytet Narodowy „Politechnika Lwowska”, Związek Białorusinów Świata „Ojczyzna”, Katedra slovenského jazyka a literatúry, Pedagogická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, National Library of Serbia, Štátna vedecká knižnica v Prešove, Biblioteka Narodowa Białorusi w Mińsku. Z kolei ośrodki krajowe reprezentowali prelegenci z następujących instytucji: Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, Uniwersytet Łódzki, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Uniwersytet Wrocławski, Uniwersytet Zielonogórski, Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie, Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Wrocławiu, Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. C. Norwida w Zielonej Górze.

Konferencję uroczyście otworzył Rektor Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN, prof. dr hab. Kazimierz Karolczak. Po słowie inauguracyjnym z gośćmi konferencji przywitał się w imieniu Wydziału Filologicznego jego Dziekan, prof. dr hab. Piotr Borek. Sesję plenarną prowadzoną przez dyrektora Instytutu Nauk o Informacji Uniwersytetu Pedagogicznego dra hab. Michała Rogoża, prof. UP, rozpoczął Grzegorz Nieć referatem „*Nie damy się*”, czyli *czeskie dzieje książki, które krzepią*. Swoje wystąpienie badacz poświęcił czeskiemu odrodzeniu narodowemu, które rozpoczęło się w ostatnich dekadach XVIII w., a w szczególności „budzicielom” – literatom i uczynom, którzy tworzyli i odbudowywali instytucje narodowej kultury i nauki oraz rynek książki i prasy. W swoim wystąpieniu podkreślił wyjątkową rolę książki i biblioteki w budowaniu państwa po 1918, w czasach niemieckiej okupacji i komunizmu. Druga prelegentka, Anna Cisło z Uniwersytetu Wrocławskiego zaprezentowała problematykę *Książki irlandzkojęzycznej jako narzędzia kształtowania kultury narodowej nowego państwa*. W swoich rozważaniach badaczka położyła nacisk na politykę książkową Irlandii przyjętą przez rząd nowego państwa (1922) oraz skoncentrowała się na problemach autorów tworzących w języku irlandzkim. Kolejny prelegent reprezentujący Bibliotekę Narodową Republiki Czeskiej, Vít Richter wygłosił referat *100 let vývoje české a slovenské legislativy veřejných knihoven*. W swoim wystąpieniu badacz podsumował rozwój bibliotek publicznych i ich ustawodawstwo w XX wieku i na początku XXI wieku, od początku Czechosłowacji aż do momentu podziału kraju na dwa odrębne państwa – Republikę Słowacką i Republikę Czeską. W przyszłym roku przypada setna rocznica uchwalenia czechosłowackiej ustawy o bibliotekach publicznych. Do dwóch poprzednich wystąpień nawiązał Jiří Trávníček, reprezentujący Instytut Literatury Czeskiej Akademii Nauk Republiki Czeskiej, referatem pt. *Pierwsza Czytelnicza Republika Czechosłowacji (1918–1938)*. Uczony nawiązał do swojego zrealizowanego w ostatnich latach projektu badawczego – czeskich życiorysów czytelniczych i przedstawił kluczowe zagadnienia czytelnictwa okresu Pierwszej Republiki – uwarunkowania socjodemograficzne, repertuar, podkreślając jednocześnie rolę, jaką zgromadzone przez obywateli doświadczenie lekturowe i domowe biblioteki odegrały w latach komunistycznego zniewolenia.

Pierwsza część obrad zakończyła się otwarciem wystaw związanych z trzema poprzedzającymi ją wystąpieniami: *Państwowość Czechosłowacka 1918* (*Československá státnost 1918*), przygotowana przez Czeskie Centrum w Warszawie oraz *Książkę czeską ze zbiorów Grzegorza Niecia* (*Česká kniha ze sbírky Grzegorz Niecie*).

Po uroczystym otwarciu wystawy rozpoczęła się kolejna część konferencji, którą otwarli goście z Mińska, Larysa Dounar oraz Walery Herasimau (Związek Białorusinów Świata „Ojczyzna”). Temat referatu brzmiał: *Książka i biblioteki okresu Białoruskiej Republiki Ludowej (BNR) jako elementy budowy państwa narodowego*. Badacze w swoim wystąpieniu poruszyli problem białoruskiej książki narodowo-demokratycznej w latach 1918–1924. Omówiono również rolę diaspory w zachowaniu książki narodowej. Kolejni prelegenci to Andrzej Andrukhiv oraz Maria Sokil z Uniwersytetu Narodowego „Politechnika Lwowska”. Przedstawili oni referat zatytułowany *Status języka ukraińskiego, jego kondycja i rola w umacnianiu tożsamości Ukrainy*. Problematyka wystąpienia skoncentrowana była wokół statusu prawnego języka ukraińskiego oraz analizy stopnia jego wykorzystania w różnych dziedzinach i obszarach działalności obywateli. Następną prelegentką była Bożena Koredczuk (Uniwersytet Wrocławski), która zaprezentowała referat *Organizacja instytucjonalnych struktur badań nad książką i ich rola w umacnianiu tożsamości (wielo)narodowej w powojennym Wrocławiu – w 65-lecie powstania Komisji Bibliografii (Bibliologii) i Bibliotekoznawstwa Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego*. W swoim wystąpieniu omówiła zakres badań nad książką i bibliotekami z perspektywy wielonarodowej (polskiej, czeskiej, żydowskiej i niemieckiej) tytułowych instytucji. O życiu literackim w Słowacji opowiedział Jaroslav Šrank (Katedra słowenskiego języka a literatury, Pedagogická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave) podczas wystąpienia zatytułowanego *Topografia literárneho života na Slovensku po roku 1989*. Wystąpienie dotyczyło zagadnień życia literackiego z przestrzennego punktu widzenia.

Ostatnią sesję tego dnia otworzyła Anna Dymmel z Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Tematyka rozważań prelegentki skoncentrowana była na *Roli książki w kształtowaniu tożsamości narodowej w XIX wieku w świetle domowych księgozbiorów inteligencji, ziemiaństwa i duchowieństwa Królestwa Polskiego*. Celem wystąpienia było ukazanie obecności książki, głównie historycznej, w prywatnych kolekcjach określonych warstw społecznych, ziemiaństwa, inteligencji oraz duchowieństwa Królestwa Polskiego w XIX w. Kolejny referat został wygłoszony przez Annę Grucę z Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Badaczka omówiła kwestię *Krakowskiego ruchu wydawniczego u progu niepodległości*. Prelegentka objęła badaniem ruch wydawniczy w pierwszych latach po odzyskaniu niepodległości, skoncentrowała się na ilości oraz repertuarze wydawniczym działających wówczas instytucji. Zagadnienia te ukazała w skali porównawczej do okresu poprzedzającego odzyskanie niepodległości. Przedostatnie wystąpienie w tej sesji należało do Marty Pękalskiej z Zakładu Narodowego im. Ossolińskich. Prelegentka wygłosiła referat zatytułowany *Ossolineum i Ossolińczycy w pierwszych latach kształtowania nowego państwa polskiego – po roku 1918 i roku 1946*. Wystąpienie koncentrowało się na

dwóch momentach historycznych – odbudowy polskiej państwowości, w tym instytucji kultury, po roku 1918 oraz tworzeniu polskiego życia kulturalnego i naukowego we Wrocławiu po roku 1945. Przedstawiono zaangażowanie Ossolineum i jego pracowników w oba te procesy przedstawione na tle historii Zakładu oraz ówczesnej sytuacji kulturalnej. Jako ostatni głos zabrał Radosław Domke. Omówił on problem *Świadomości politycznej i narodowej Polaków w polskim kinie lat 70. i 80.*

W drugim dniu konferencji, omówione zostały dzieje drukarni i wydawnictw działających w Preszowie, których chronologię wyznaczał rok 1918 przedstawiła Lucia Němcová (*Štátna vedecká knižnica v Prešove*), wygłaszając referat pt. *Prešov a media typograficne (zarys rozwoju kultury słowa drukowanego oraz jej formy przed i po roku 1918)*. Badaczka dokonała analizy w kontekście wydarzeń politycznych, społecznych i kulturalnych, które miały miejsce przed rozpadem Austro-Węgier oraz w pierwszych latach istnienia Czechosłowacji. W interesujący sposób przedstawiła język oraz stan zachowania prasy tego okresu. Barbara Svobodová z Instytutu Literatury Czeskiej ANRCz opowiedziała z kolei o miejscu kultury i mediów w systemie funkcjonowania firmy obuwniczej Bat'a – *Bata's Zlín and Literature*. Kolejny prelegent Jacek Ladorucki (Katedra Informatologii i Bibliologii Uniwersytetu Łódzkiego) w swoim wystąpieniu *Jedyna taka biblioteka – pomnik w Polsce... Miejska Biblioteka Publiczna w Łodzi (1917) jako symbol poszanowania wartości narodowych i wielokulturowej tożsamości społecznej Łódzian* pokazał, że biblioteka, która powstała jako pomnik stała się miejscem wspólnej wielokulturowej przestrzeni społecznej i stanowi przykład budowania tożsamości w odrodzonej Rzeczpospolitej. Celem wystąpienia Sabiny Kwiecień z Instytutu Nauk o Informacji UP było ukazanie obecności książki w krakowskiej prasie codziennej w latach 1918–1939. Na podstawie analiz wiadomości prasowych badaczka próbowała odpowiedzieć na pytanie, czy promowany przez prasę repertuar wydawniczy kształtował świadomość narodową, państwową, kulturową i wpływał na postawy Polaków. Andrzej Buck (Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze) swoje wystąpienie konferencyjne zatytułował – *Wydarzenia zielonogórskie 1960. Nieznany fakt w dziejach Zielonej Góry. Rola książki, prasy, filmu i teatru w przywracaniu pamięci o zrywie niepodległościowym*. Opowiedział o przemilczanym do lat 90. XX w. temacie likwidacji Domu Katolickiego w Zielonej Górze. Podkreślił, że dopiero wówczas publicyści, historycy, teatr, film, rzeźbiarze podjęli wysiłek przywrócenia pamięci o tych zdarzeniach, wskazując tym samym na rolę mediów w kształtowaniu tożsamości narodowej. W podsumowaniu konferencji, którego dokonał Krzysztof Migoń, podkreślony został wkład i rola książki, prasy, biblioteki, filmu w tworzenie i podtrzymywanie wartości narodowych. Uczony wyraził ponadto nadzieję, że spotkania naukowe w tej formule będą w przyszłości kontynuowane, istnieje bowiem potrzeba zarówno wymiany doświadczeń badawczych, jak i po prostu wzajemnego poznawania się bliskich narodów.